קדד הראשים Astragalus cephalotes התגלה בבקעת גובתה שלמרגלות החרמון

עוז גולן – מכללת לוינסקי וחוג כלנית – golanoz.me@gmail.com
הביא לדפוס: אבי שמידע

תיוג: חרמון, בקעת גובתה, מרגלות החרמון, נחל גובתה, הסוג קדד, צמחים נכחדים, מינים אדומים, צמחים נדירים, בית גידול חווארי

פתיח: אנו מדווחים בזאת על מציאתו מחדש של מין שנכחד מאז 1970 – **קדד הראשים *Astragalus cephalotes*** , אשר נמצא בחודש מאי האחרון בבקעת גובתה למרגלות החרמון. זהו מין של קדד טרגקנתי בעל עלי ענק קוצניים ופריחת צבע יין יפהפיה. זהו האתר היחידי בו הוא גדל בארץ ושומה עלינו לשמור עליו.

==========

קדד הראשים הוא מין אשר נאסף פעם אחת בלבד בישראל בגבעה חווארית בפתח העיירה מג'דל שאמס. לאחר שנאסף ונשמר בגיליון עשבייה בודד באוניברסיטה העברית, נכחד מהאתר בו נאסף בשולי הכביש הראשי בואכה מג'דל שאמס; על גבעת החוואר בו גדל בנו בשנות התשעים של המאה הקודמת שכונה חדשה.

קדד הראשים שייך לקבוצה מיוחדת של קדדים (תת הסוג טרגקנתה) אשר אופייני לה עלים "ענקיים" קוצניים ותפרחות צפופות דמויות כדורים הנשארות עם הפרי על גבי הגבעול היבש מספר שנים לאחר תום הפריחה. עלי הגביע של הפרחים מכוסים שיערות לבנות צפופות ולכן נראית התפרחת הפורה ככדור צמר שעיר הצמוד לגבעול. קבוצה זו של קדדים גדלה בעיקר בהרים הגבוהים של המזרח התיכון כאשר שישה מינים ממנה מגיעים דרומה עד לחרמון. מין זה קדד הראשים, אופייני למחשופי חוואר וגדל בלבנון, בסוריה ובדרום מערב תורכיה. המין הקרוב לו, קדד קוצני, ממשיך בתפוצתי בשדרת ההר בישראל עד רכס מעון בדרום הרי יהודה. ההבדל היחידי הברור בין קדד הראשים לקדד קוצני הוא צבע הפרחים; בעוד הפרחים של קדד קוצני הם ורודים, צבעם של פרחי קדד הראשים אדום כיין.

קדד הראשים 14.5.20, צילם עוז גולן ©

מאז האיסוף הראשון של קדד הראשים בגבעת החוואר של מג'דל שמס, חיפשו חובב טבע רבים את הצמח למרגלות החרמון ובאזור ברכת נקר והעלו חרס. הצמח לא נמצא באיזור מג'דל שמס עין קיניה וכן לא בכתמי החוואר של הר דב. אולם באביב המאוחר האחרון, עקב השנה הברוכה תש"פ (2019-2020) שוטטנו רבות באיזור בקעת גובתה, בעמק שבין רכס נמרוד ליישוב נווה אטיב. והנה בתאריך 14.5.2020 הגעתי לגבעה חוואירת בשולי רכס נמרוד ושם שלט המין הטרגקנתי קדד השרף ונלוו אליו בני שיח אחדים של קדד הראשים. גם הקדד הקוצני גדל באיזור, אך אנו מכירים אותו מאתר אחר בבקעת גובתה. העלים והעלעלים של קדד הראשים באתר המציאה קטנים בהרבה מאלה של קדד קוצני (על פי הספרות אין הדבר כך). קראנו לגבעה בה נמצא צמח נדיר בשם "גבעת הקדדים".

מימין: קדד הראשים 14.5.20, משמאל קדד קוצני, צילם עוז גולן ©

גבעת הקדדים בנויה חוואר רך של תצורת כידות מגיל יורה תיכון. קדד השרף השולט בה אופייני בדרך כלל לחגורה ההררית של החרמון ברום 1300-1850 מטר, בכתמי חוואר הנוצר מהתבלות דייקים של בזלת. דייקים אלה נפוצים היו מאוד בתקופת סוף היורה בחרמון (שימרון-בע"פ). בנוסף לקדד הראשים גדלים בבית גידול מיוחד זה גם קרקש קיליקי וארנין ההרים. בשפתו של אחד מאיתנו, אפשר לסכם ולפאר: "זהו אתר מדהים עם ג'ונגל של קדדים ענקיים, מאות קדדים בגובה אחד עד שני מטר על פני שני שלוחות חווריות צחיחות". מדוע גדל כאן ארנין ההרים בחוואר חרסיתי? על כך במאמרו של א. שמידע על צמחים רליקטים (אלון רותם 1981).

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: גולן ע **קדד הראשים *Astragalus cephalotes***, התגלה בבקעת גובתה שלמרגלות החרמון. כתב עת "כלנית" 8.

==========